

Žmogaus teisių komitetui

Prašymas ir teisinis pagrindimas

2020 m. rugsėjo 25 d.

Vilnius

Ginčijami teisės aktai:

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (Žin. 2000, Nr. 89-2741), patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968 (redakcija, galiojanti nuo 2020 m. liepos 1 d.):

- 226 straipsnio 1 ir 2 dalys;
- 230 straipsnio 3 dalis
- 230 straipsnio 4 dalis.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (Žin., 2002, Nr. 37-1341), patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785 (redakcija, galiojanti nuo 2020 m. liepos 15 d.):

- 140 straipsnio 4 dalis.

PRAŠYMAS

Ištirti, o prireikus, kreiptis į Konstitucinį teismą, ar:

- 1) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – **BK**) 226 straipsnio 1 ir 2 dalys ta apimtimi, kad kriminalizuoja bet kokią poveikį, o ne tik netinkamą poveikį, bei siekį paveikti veikti teisėtai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo kylantiems konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams ir Konstitucijos 25 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 4 daliai ir 33 straipsnio 1 daliai;
- 2) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 230 straipsnio 3 dalis, apibrėžianti valstybės tarnautojui prilyginamo asmens sąvoką, pagal savo turinį ir reguliavimo apimtį neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo

- kylantiems konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams ir Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai;
- 3) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 230 straipsnio 4 dalis, apibrėžianti kyšį ne tik kaip neteisėtą, bet ir kaip bet kokį nepagrįstą atlygį, pagal savo turinį ir reguliavimo apimtį neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo kylantiems konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams, Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai ir Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai;
 - 4) Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – **BPK**) 140 straipsnio 4 dalis ta apimti, kuri leidžia sulaikyti 48 valandoms ir asmenį, neužklyptą nusikaltimo vietoje, neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, teisinės valstybės principui, proporcingumo principui ir Konstitucijos 20 straipsniui;

TEISINIAI ARGUMENTAI

I. DĖL BK 226 STRAIPSNIO 1 IR 2 DALIŲ NUOSTATŲ TEISĖTUMO

1. **Dėl BK 226 straipsnio 1 ir 2 dalies atitikimo Konstitucijos 5 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo kylantiems konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams**

BK 226 straipsnio 1 dalis nustato baudžiamąją atsakomybę asmeniui, kuris: „<...> *siekdamas, kad asmuo, pasinaudodamas savo visuomenine padėtimi, tarnyba, įgaliojimais, giminyste, pažintimis ar kita tikėtina įtaka valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai, tarptautinei viešajai organizacijai, jų valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, paveiktą atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, kad šie teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų vykdydami įgaliojimus, jam ar trečiajam asmeniui tiesiogiai arba netiesiogiai pats ar per tarpininką pasiūlė, pažadėjo ar susitarė duoti arba davė kyšį <...>“.*

BK 226 straipsnio 2 d. nustato baudžiamąją atsakomybę asmeniui, kuris: „<...> *pasinaudodamas savo visuomenine padėtimi, tarnyba, įgaliojimais, giminyste, pažintimis ar kita tikėtina arba tariama įtaka valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai, tarptautinei viešajai organizacijai, jų valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui savo ar kitų asmenų naudai tiesiogiai arba netiesiogiai pats*

ar per tarpininką pažadėjo ar susitarė priimti kyšį arba reikalavo ar provokavo duoti kyšį, arba priėmė kyšį, pažadėjęs paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, kad šie teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų vykdydami įgaliojimus.”

Taigi, įstatymas kriminalizuoja bet kokį poveikį – tiek tinkamą, tiek ir netinkamą. Be to, kriminalizuojama ir veikla, kuria siekiama, kad atitinkamos institucijos ir tarnautojai veiktų teisėtai.

Plačiai nuskambėję pastarojo meto įvykiai – asociacijų atstovų ir visuomenininkų sulaikymai¹ – patvirtina, kad šis BK straipsnis yra viena labiausiai neapibrėžtų Baudžiamojo kodekso normų, kuri leidžia joje numatytą veiką labai plačiai interpretuoti. Tokiu būdu sudaromos galimybės ikiteisminio tyrimo institucijų piktnaudžiavimui ir taip vadinamai dirbtinei kriminalizacijai. Antra vertus, ši norma praktiškai panaikina ribą tarp to, kas yra teisėta ir kas yra neteisėta. Esant tokiai situacijai, asmenys nebežino, ar jų veikla, pavyzdžiui, komercinis tarpininkavimas, kurios nedraudžia privatinė teisė, ar asociacijos, teisę į kurias jungtis garantuoja Konstitucijos 35 straipsnis, interesų atstovavimas nebus pripažinta nusikalstama. Tokia situacija pakerta piliečių pasitikėjimą valstybe ir valdžia bei yra nesuderinama su pagrindine demokratinės visuomenės egzistavimo prielaida – aktyviu piliečių ir asocijuotų struktūrų įsitraukimu į valstybės ir vietos bendruomenės reikalus.

Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis numato, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Taigi Seimas, vykdydamas įstatymų leidybos funkciją, privalo vadovautis Konstitucija ir joje įtvirtintais teisės principais. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – **Konstitucinis Teismas**) yra pabrėžęs, kad: „<...> Konstitucijoje įtvirtinti teisingumo ir teisinės valstybės principai yra universalūs, jais turi būti vadovaujama ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant. Šiais konstituciniais principais yra grindžiama visa Lietuvos teisės sistema <...>”². Taigi, teisinės valstybės principas yra visos teisės sistemos pagrindas ir jo veikimas turi būti užtikrintas visose teisės šakose. Ypač šio principo užtikrinimas yra svarbus baudžiamojoje teisėje, nes baudžiamoji teisė nustato draudimus, kurie riboja Konstitucijoje įtvirtintas teises ir laisves.

Baudžiamoji teisė atlieka treją funkciją. Pirmą, baudžiamosios teisės normos nustato, kokia veika yra nusikalstama. Antra, baudžiamoji teisė nustato sankcijas už veikas, kurias jis laiko

¹<https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2020/06/06/news/po-garsaus-v-sutkaus-ir-m-zalatoriaus-sulaikymo-misle-kas-yra-lobistas-15172681/>; <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2020/07/21/news/stt-tiria-korupcija-covid-19-reagentu-pirkime-sulaikytas-buves-d-grybauskaites-patarejas-s-narbutas-15690512/>

² Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2000, Nr. 105-3318, 3 par.

nusikalstamomis. Trečia, nustatydamas draudžiamas veikas ir bausmes už jas, baudžiamoji teisė atlieka užkardomąją, prevencinę funkciją. Tam, kad asmuo suvoktų, ar jis elgiasi nusikalstamai, ar ne, baudžiamosios teisės normos privalo būti formuluojamos aiškiai ir tiksliai. Konstitucijos 5 straipsnyje įvirtintas teisinės valstybės principas reikalauja, kad įstatymų leidėjas nustatytų aiškią ribą tarp to, koks elgesys yra nusikalstamas, o koks – nenusikalstamas. Tokios ribos nustatymas yra svarbus užtikrinant ir baudžiamosios teisės kaip *ultima ratio* priemonės vaidmenį – turi būti pakankamai aiškus atibojimas tarp pažeidimų, patenkančių į baudžiamosios jurisdikcijos sferą bei kitomis, ne baudžiamojo poveikio priemonėmis sprendžiamų situacijų, tokių kaip administracinių nusižengimų ar civilinių deliktų.

Sudėtine teisinės valstybės principo dalimi yra teisinio tikrumo (teisinio aiškumo, teisinio apibrėžtumo) principas, kurio paisyti baudžiamojoje teisėje yra itin svarbu, kad baudžiamosios teisės normos nebūtų taikomos ir aiškinamos plečiamai arba taikomos pagal analogiją. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas pripažįsta teismo diskreciją tik skiriant bausmę,³ bet ne teismo teisę plečiamai aiškinti baudžiamosios teisės normas ar taikyti jas pagal analogiją. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 6 punktą numato, kad vienas pagrindinių teisėkūros principų yra: „aiškumo, reiškiančiu, kad teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti logiškas, nuoseklus, glaustas, suprantamas, tikslus, aiškus ir nedviprasmiškas.“

Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad: „<...> Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad vienas esminių konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra teisinio tikrumo ir teisinio aiškumo imperatyvas, kuris suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (inter alia 2003 m. gegužės 30 d., 2016 m. gruodžio 7 d., 2020 m. birželio 12 d. nutarimai); turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna, teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius (inter alia 2004 m. gruodžio 13 d., 2014 m. liepos 11 d., 2018 m. kovo 8 d. nutarimai) <...>.“⁴

³ Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2003, Nr. 57-2552.

⁴ Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 24 straipsnio 7, 8 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2193/content>

Konstitucinis Teismas taip pat yra akcentavęs, kad „<...> Vienas esminių konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra teisinio tikrumo ir teisinio aiškumo imperatyvas, kuris suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (inter alia 2003 m. gegužės 30 d., 2016 m. gruodžio 7 d., 2019 m. birželio 7 d. nutarimai); teisės aktų formuluotės turi būti tikslios, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna (inter alia 2004 m. gruodžio 13 d., 2017 m. vasario 24 d., 2019 m. birželio 7 d. nutarimai); iš konstitucinio teisinės valstybės principo kyla teisinio reguliavimo aiškumo ir apibrėžtumo imperatyvai (2016 m. gruodžio 7 d. nutarimas).“⁵

2. Dėl BK 226 straipsnio 1 ir 2 dalies atitikimo Konstitucijos 25 straipsnio 1 daliai

Konstitucijos 25 straipsnio 1 dalis garantuoja teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žodis „įsitikinimai“ be abejo apima ir nuomonę apie valstybės ir savivaldybių veiklą, įstatymų leidybą, vykdomosios valdžios darbą ir t.t. Demokratinė, pilietinė visuomenė neišsivaizduojama be aktyvaus asmenų dalyvavimo valstybės ir savivaldybių veikloje, įstatymų leidyboje. Bet kurie racionalūs siūlymai, kaip tobulinti valstybės ir savivaldybės institucijų veiklą, įstatymų leidybą yra sveikinti. Tuo tarpu BK 226 straipsnio 1 ir 2 dalys, kriminalizuojančios bet kokio poveikio, taigi ir tinkamo poveikio darymą, niekais paverčia Konstitucijos 25 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisę.

Tarkime, X asociacija, žinanti, kad Seime svarstomas įstatymo projektas galimai prieštarauja Konstitucijai, sudaro sutartį su visuomenėje didelį moralinį ir profesinį autoritetą turinčiu buvusiu Konstitucinio Teismo teisėju, kuris už atlyginimą parengia teisinę išvadą, kurioje pateikia svarius argumentus, kodėl toks įstatymas, jeigu būtų priimtas, prieštarautų Konstitucijai, ir ši išvada pateikiama Seimo nariui. Pagal esamą BK 226 straipsnio 1 ir 2 dalių formuluotę tiek asociacija, tiek išvados rengėjas gali būti apkaltinti padarę nusikaltimą, nors padarytas poveikis buvo visiškai teisėtas, o juo buvo siekiama teisėtų tikslų, t. y. kad nebūtų priimtas galimai Konstitucijai prieštaraujantis įstatymas, o atlygis gautas teisėtai, t.y. pagal sutartį.

⁵ Konstitucinio Teismo 2020 m. birželio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. rugsėjo 25 d. nutarimo Nr. XIII-1495 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimos neteisėtos įtakos ir (ar) poveikio Lietuvos politikams, valstybės tarnautojams ir politiniams procesams Lietuvoje parlamentinio tyrimo atlikimo sudarymo“ ir 2020 m. gegužės 14 d. nutarimo Nr. XIII-2937 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimos neteisėtos įtakos ir (ar) poveikio Lietuvos politikams, valstybės tarnautojams ir politiniams procesams Lietuvoje išvados“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2161/content>

3. Dėl BK 226 straipsnio 1 ir 2 dalies atitikimo Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai

Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalis nustato, kad bausmė gali būti skiriama ar taikoma tik remiantis įstatymu. Šis norma įtvirtina fundamentalų principą, jog baudžiamoji atsakomybė galima tik už veikas, kurias įstatymas pripažįsta nusikaltimais (lot. *nullum crimen, nulla poena sine lege scripta, sine lege certa, sine lege praevia, sine lege stricta*). Kartu šis principas reiškia, kad baudžiamasis įstatymas turi būti preciziškai aiškus, nedviprasmiškas. Baudžiamąjį įstatymą neaiškumas, dviprasmiškumas leistų jį aiškinti plečiamai ir tokiu būdu būtų sudarytos sąlygos nustatyti baudžiamąją atsakomybę ne tik įstatymų, bet ir teismų sukurtais precedentais. Tokiu būdu būtų pažeidžiama Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalis.

Kaip minėta, BK 226 straipsnio 1 ir 2 dalys nustato baudžiamąją atsakomybę už bet kokį poveikį, t. y. šios normos nediferencijuoja poveikio į tinkamą ir netinkamą. BK 236 straipsnis atsirado įgyvendinant Europos Tarybos Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 12 straipsnį, kuris numato, kad: „<...> Kiekviena Šalis priima reikiamus teisės aktus ir imasi kitų būtinų priemonių, kad pagal jos nacionalinę teisę baudžiamuoju nusikaltimu būtų laikomi tyčiniai veiksmai, kai bet kuriam asmeniui, kuris teigia arba patvirtina galįs mainais už nepagrįstą atlygį daryti netinkamą (paryškinta ir pabraukta pareiškėju) poveikį 2, 4–6 ir 9–11 straipsniuose nurodytų asmenų sprendimams, tiesiogiai ar netiesiogiai yra žadamas, duodamas ar siūlomas bet koks nepagrįstas atlygis, neatsižvelgiant į tai, ar tas atlygis yra skirtas jam pačiam ar bet kuriam kitam asmeniui, taip pat kai mainais už poveikį yra prašomas, gaunamas ar priimamas pasiūlymas ar pažadas dėl tokio atlygio, nesvarbu, ar tas poveikis padaromas ir ar tariamu poveikiu pasiekiamas norimas rezultatas <...>.“⁶

Taigi, Konvencijos 12 straipsnis įpareigoja valstybes kriminalizuoti ne bet kokį poveikį, o tik netinkamą poveikį. Pažymėtina, kad į šį nacionalinės teisės neatitikimą Konvencijos 12 straipsniui dėmesį atkreipė Europos Tarybos Žmogaus teisių ir teisės reikalų stebėsenos direktoratas, kuris 2009 m. birželio 29 d. – liepos 2 d. Vertinimo ataskaitoje nurodė, kad: „<...> BK 226 straipsnis yra platesnis nei Konvencijos 12, nes 226 straipsnyje nenumatyta, kad pats poveikis turi būti netinkamas <...>“.⁷

Pažymėtina, kad dabartinei BK 226 straipsnio redakcijai nepritarė ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nurodydamas, kad: „<...> trečiųjų asmenų kyšininkavimas ir jų papirkimas atitinkamai

⁶ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.161366>

⁷ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c761a>

akivaizdžiai kriminalizuoti BK 226 ir 227 straipsnių normose ir visiškai atliepia Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 12 straipsnį, siūlome nepritari siūlymui keisti BK 226 ir 227 straipsnius. Šis siūlymas grindžiamas ir tuo, kad naujoji BK 226 straipsnio redakcija jungia iš esmės du skirtingus nusikaltimus – papirkimą ir tarpininko kyšininkavimą. Galiausiai atkreipiame dėmesį į tai, kad, pritarus siūlomai BK 226 straipsnio redakcijai, kiltų šio straipsnio 1 dalies atribojimo nuo BK 227 straipsnio 1 dalies problema <...>.”⁸ Tačiau į šiuos pasiūlymus Seime nebuvo atsižvelgta.

Taip pat svarbu, kad nemažai valstybių pasinaudojo Europos Tarybos Baudžiamosios teisės konvencijoje numatyta galimybe daryti išlygas ir netaikyti konvencijos 12 straipsnio. Konvencijos 12 straipsnio į nacionalinę teisę neperkėlė Danija, Jungtinė Karalystė, Olandija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Vokietija.⁹ Valstybės, kurios neperkėlė į savo nacionalinę teisę Konvencijos 12 straipsnio, argumentavo tuo, kad tokias veikas jau apima jų nacionalinėje teisėje galiojančios baudžiamosios teisės normos, pavyzdžiui, kyšininkavimas (aktyvus ir pasyvus) arba kyšininkavimo tarpininkavimas. Be to, minėtos valstybės, atsisakydamos perkelti į nacionalinę teisę minėtą straipsnį, pabrėžė, kad kyla grėsmė, jog nusikalstama veika bus pripažinta legali lobistinė veikla, tuo tarpu tinkamas poveikis valstybės tarnautojams atlikti teisėtus veiksmus negali būti laikomas nusikalstamu, bei kad tokia neaiški norma gali varžyti žodžio laisvę bei žmonių teisę dalyvauti valstybės valdyme, o šios teisės įgyvendinimas neįmanomas be poveikio politikams darymo.¹⁰

4. Dėl BK 226 straipsnio 1 ir 2 dalies atitikimo Konstitucijos 33 straipsnio 1 daliai

Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalis garantuoja teisę dalyvauti valdant valstybę tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus. BK 226 straipsnio 1 ir 2 dalys, draudžiančios bet kokio (t. y. net ir teisėto) poveikio darymą šiai Konstitucijos normai prieštarauja.

Vienas iš esminių teisės tiesiogiai dalyvauti valdant savo šalį užtikrinimo būdų – dalyvavimas teisėkūros procese. Šiame procese gali būti dalyvaujama įvairiomis formomis – tiek teikiant neprivalomo pobūdžio siūlymus ir komentarus dėl teisės aktų projektų, tiek teikiant peticijas, inicijuojant įstatymo leidybą ar referendumą.¹¹

⁸ <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.51318?positionInSearchResults=15&searchModelUUID=11bcf645-1ca6-4e36-a2cc-93612a0f6191>

⁹ https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173/declarations?p_auth=KAxK0016

¹⁰ Slingerland, W. (2011) 'The fight against trading in influence', *Public Policy and Administration*, 10 (1), pp.53-66.

¹¹ J. Baltrimas, E. Ragauskienė, *Mokslo studija „Teisės dalyvauti valdant savo šalį užtikrinimo problemos“*, 2013 m.

Tačiau formaliai taikant BK 226 str. 1 d. nuostatas tokia iniciatyva, nepaisant teisėto tikslo, gali būti nepagrįstai kriminalizuojama, taip apribojant Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės įgyvendinimą. Pavyzdžiui, šis nusikaltimas gali būti inkriminuotas ir asmeniui, kuris kito asmens prašymu kreipiasi į Seimo narį prašydamas atlikti teisėtus veiksmus, nors įstatymo projektą Seimui pateikti galima naudojantis piliečių rinkimų apygardos Seimo nario tarpininkavimu.

II. DĖL BK 230 STRAIPSNIO 3 DALIES NUOSTATOS TEISĖTUMO

5. Dėl Lietuvos Respublikos BK 230 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo kylantiems konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams ir Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai

BK 230 straipsnio 3 dalis numato, kad: „<...> valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, kuris dirba arba kitais įstatyme numatytais pagrindais eina pareigas viešajame arba privačiajame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje arba verčiasi profesine veikla ir turi atitinkamus administracinius įgaliojimus, arba turi teisę veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikia viešąsias paslaugas, taip pat arbitras arba prisiekusysis <...>.“

Nors ir pripažįstant, kad įstatymų leidėjui yra sudėtinga numatyti baigtinį sąrašą asmenų, kurie prilyginami valstybės tarnautojams, visgi ši norma suformuluota taip plačiai ir abstrakčiai, kad nėra aišku, koks asmuo gali būti prilygintas valstybės tarnautojui. Tai atveria kelią itin plačiam šios normos aiškinimui ir taikymui, o kartu ir ikiteisminio tyrimo institucijų bei teismų savivalei bei piktnaudžiavimui.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad vienas esminių Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis tikrumas ir teisinis aiškumas. Teisinio tikrumo ir teisinio aiškumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių.¹²

¹² Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d., 2004 m. sausio 26 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. birželio 22 d. nutarimai, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas.

Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalis nustato, kad: „<...> *Bausmė gali būti skiriama ar taikoma tik remiantis įstatymu <...>*“. Šia Konstitucijos nuostata yra įtvirtintas principas *nulla poena sine lege*, kuris reiškia, kad asmuo negali būti baudžiamas už veiką, už kurią jos atlikimo metu pagal įstatymą nebuvo baudžiama. Pažymėtina, kad šis principas kyla ir iš konstitucinio teisinės valstybės principo. Kaip pažymima Konstitucinio Teismo nutarimuose, taikant teisę *inter alia* būtina laikytis tokių iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų: atsakomybė (sankcija, bausmė) už teisės pažeidimus turi būti nustatyta iš anksto (*nulla poena sine lege*); veika nėra nusikalstama, jeigu tai nėra numatyta įstatyme (*nullum crimen sine lege*).¹³ Atitinkamai įstatymų leidėjas, reguliuodamas santykius, ypač susijusius su asmenų baudžiamąja atsakomybe, turi nustatyti aiškų, darnų teisinį reguliavimą, kad nebūtų galima jo taikyti ir aiškinti nevienodai ar pernelyg plečiamai.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pabrėžiama, kad: „<...> *neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas. Konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius. <...> Neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise <...>*“.¹⁴

Reikalavimas laikantis konstitucinio proporcingumo principo asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus: ribojantis asmens teises ir laisves įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad sudarytų prielaidas kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens padėtį ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teises priemones.¹⁵

Pareiškėjų vertinimu, BK 230 straipsnio 3 dalies nuostatos valstybės tarnautojui prilyginamo asmens sąvoką apibrėžia pernelyg plačiai ir nesudaro galimybių individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimų, kas ir sudaro pagrindą šią normą taikyti pernelyg plečiamai ir nevienodai, pažeidžiant Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalyje įtvirtintus principus.

¹³ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai.

¹⁴ Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. gruodžio 14 d., 2013 m. balandžio 30 d., 2013 m. liepos 1 d. nutarimai.

¹⁵ Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. nutarimas.

III. DĖL BK 230 STRAIPSNIO 4 DALIES NUOSTATOS TEISĖTUMO

6. Dėl Lietuvos Respublikos BK 230 straipsnio 4 dalies ta apimtimi, kad kiekvieną atlygį nevaržomai galima laikyti nepagrįstu ir atitinkamai kyšiu, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo kylantiems konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams, Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai ir Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai.

BK 230 straipsnio 4 dalis numato, kad: „Šiame skyriuje nurodytas kyšis yra bet kokios turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau ar kitam asmeniui (materialios ar nematerialios, turinčios ekonominę vertę rinkoje ar tokios vertės neturinčios) forma išreikštas neteisėtas **ar nepagrįstas** atlygis už pageidaujimą valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą vykdant įgaliojimus.“

BK 230 straipsnio 4 dalis kyšį apibrėžia ne tik kaip neteisėtą atlygį, bet ir kaip nepagrįstą atlygį. Nors sandorio šalims susitarus dėl tam tikro atlygio yra sudėtinga įsivaizduoti, kodėl toks civilinio sandorio elementas galėtų būti pripažintas neteisėtu baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso kontekste, tačiau bent teoriškai atlygio teisėtumą ar neteisėtumą galima nustatyti aiškinant ir taikant atitinkamas teisės normas. Tuo tarpu atlygio nepagrįstumas yra grynai vertinamoji sąvoka. Tokia absoliučiai jokiais kriterijais neapibrėžta teisės norma sudaro sąlygas ikiteisminio tyrimo institucijų, jų pareigūnų piktnaudžiavimui ir savivalei, o teismas įgyja galimybę itin plačiai aiškinti šią normą. Pavyzdžiui, pagal sutartį gautą, t.y. teisėtą atlygį, teismas gali laikyti nepagrįstu jo dydžio prasme ir tokiu būdu inkriminuoti kyšio gavimą ar davimą arba prekybą poveikiu. Dar daugiau, tokia neaiški formuluotė leidžia ir kitoms valstybės institucijoms tam tikrus mokėjimus laikyti nepagrįstais ir taikyti atitinkamas sankcijas. Visiškai neapibrėžtos sąvokos „nepagrįstas“ numatymas BK 230 straipsnio 4 dalyje sąlygojo tai, kad net Valstybinė mokesčių inspekcija pradėjo aiškinti tai, kas yra kyšis.¹⁶

Aiškiai neapibrėžtos sąvokos baudžiamojoje teisėje naudojimas reiškia, kad kyla grėsmė, jog baudžiamosios teisės norma gali būti taikoma pagal analogiją. Pažymėtina, kad Europos žmogaus teisių teismas, aiškindamas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 straipsnį, yra pabrėžęs, kad šis straipsnis įtvirtinta garantija, kuri yra esminis teisinės valstybės elementas¹⁷. Tai reiškia, kad Konvencijos 7 straipsnyje ir Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalyje

¹⁶ V.V. Žeimantas. VMI išplėte kyšio sąvoką// <https://www.vz.lt/finansai-apskaita/2017/07/25/vmi-ispele-kysio-savoka>

¹⁷ Žr., pvz. teismo sprendimus *S.W. prieš Jungtinę Karalystę* ir *C.R. prieš Jungtinę Karalystę* bylose

įtvirtintas principas *nulla poena sine lege* turėtų būti aiškinamas ir taikomas taip, kad būtų užtikrintos veiksmingos apsaugos nuo savavališko baudžiamojo persekiojimo, apkaltinamojo nuosprendžio ir baudimo priemonės. Europos žmogaus teisių teismas taip pat yra pabrėžęs, kad baudžiamoji teisė neturi būti aiškinama ir taikoma plačiai kaltinamojo nenaudai, pavyzdžiui, pagal analogiją.¹⁸ Todėl Europos žmogaus teisių teismas ypač akcentuoja reikalavimus baudžiamosios teisės kokybei. Tam, kad būtų užkirstas kelias baudžiamosios teisės normų taikymui pagal analogiją, baudžiamosios teisės normos, teismo teigimu, turi atitikti tam tikrus kokybinius reikalavimus, įskaitant prieinamumo ir nuspėjamumo reikalavimus.¹⁹ Šie kokybiniai reikalavimai visų pirma turi būti įvykdyti dėl nusikalstamos veikos apibrėžimo, t.y. dėl objektyviosios nusikaltimo pusės (lot. *mens rea*). Pažymėtina, kad ir kitų valstybių nacionalinėje teisėje baudžiamosios teisės normų kokybei keliami analogiški aiškumo, apibrėžtumo reikalavimai. Antai JAV Aukščiausiasis Teismas yra pripažinęs prieštaraujančia Konstitucijai baudžiamosios teisės normą būtent dėl jos nepakankamo aiškumo.²⁰ Taigi, atsižvelgiant į tai, kad baudžiamoji atsakomybė yra *ultima ratio*, ir jos taikymas visada yra susijęs su žmogaus teisių ribojimu, kiekvienas asmuo turi žinoti iš atitinkamos baudžiamosios teisės normos formuluotės, už kokius veiksmus ar neveikimą jis bus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. BK 230 straipsnio 4 dalis neatitinka šių kokybės standartų, todėl prieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai.

Kyšio apibrėžimas naudojant ne tik neteisėtumo, bet ir nepagrįstumo sampratą veda prie to, kad kyšiu galima pripažinti ir pagal sutartį ar kitą sandorį teisėtai gautą atlygį net sutarties ar kito sandorio teismo sprendimu nepripažinus negaliojančiu. Tokiu būdu baudžiamoji teisė sudaro sąlygas apskritai paneigti privatinę teisę. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jau šiame pareiškime minėtame Europos Tarybos Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 12 straipsnyje vartojamas tik vienas terminas, apibūdinantis atlygį (pranašumą). Atitinkamai Konvencijos 12 straipsnio lietuvių kalba vertime vartojama sąvoka „nepagrįstas atlygis“, Konvencijos tekste originalo kalbomis - anglų kalba „undue advantage“, o prancūzų kalba „avantage indu“. Tuo tarpu prašomoje vertinti BK 230 straipsnio 4 dalyje vartojami du terminai – „neteisėtas ar nepagrįstas atlygis“, kas sąlygoja, kad sąvoka „neteisėtas“ ir sąvoka „nepagrįstas“ yra netapačios sąvokos. Kitaip tariant, „nepagrįstas atlygis“ yra kažkas kita, nei kad „neteisėtas atlygis“. Iš to plaukia minimas teisinis sąvokos „nepagrįstas“ neapibrėžtumas pagal Lietuvos baudžiamąją teisę. Grįžtant prie Europos Tarybos Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 12 straipsnyje esančios formuluotės dėl „nepagrįsto

¹⁸ Žr., pvz., teismo sprendimą *Kokkinakis prieš Graikiją* byloje

¹⁹ Žr., pvz. teismo sprendimus *Cantoni prieš. France*, *K. K. prieš Turkiją*, *Kafkaris prieš Kiprą* bylose

²⁰ JAV Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje *City of Chicago prieš Morales*, 527 US 41 (1999)

atlygio“ ir šio termino atitikmens kitomis Konvencijos vertimo kalbomis, matyti, kad terminas originalo kalba „*undue advantage*“ (anglų k.) ar „*adantage indu*“ (prancūzų k.) į kitas kalbas darytuose Konvencijos straipsnio vertimuose vartojamas irgi vienu terminu, labiausiai orientuotu į suteikiamo pranašumo neteisėtumą arba, kaip nepriklausantį gauti pranašumą (pvz., rusų kalba vartojamas terminas „*неправомерного преимущества*“, vokiečių kalba – „*ungerechtfertigter Vorteil*“, slovėnų kalba – „*nenaležitěj vyhody*“). Pažymėtina, kad ir šios Konvencijos oficialiame komentare terminas „*undue advantage*“ aiškinamas kaip **neteisėtas** (angl. „*something that the recipient is not lawfully entitled to accept or receive*“), atlygis.²¹ Taigi, matome, kad Lietuvos BK 230 straipsnio 4 dalyje įtvirtinti du alternatyvūs požymiai „neteisėtas ar nepagrįstas atlygis“ suponuoja tai, kad šalia neteisėto atlygio, kas reikštų nepagrįsto galiojančia teise, yra dar ir atlygio nepagrįstumo požymis, kuris pagal galiojančią teisę yra visiškai neapibrėžta teisinė kategorija.

Tokiu būdu kyla grėsmė ir Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtinai asmens ūkinės veiklos laisvei ir iniciatyvai, kurios sudėtine dalimi yra sutarties laisvė, t.y. asmenų teisė laisvai susitarti dėl savo tarpusavio privatinųjų santykių, įskaitant atlygį už tam tikrą darbą ar paslaugą.

IV. DĖL BPK 140 STRAIPSNIO 4 DALIES NUOSTATOS TEISĖTUMO

- 7. Dėl BPK 140 straipsnio 4 dalies ta apimtimi, kuri leidžia sulaikyti 48 valandoms ir asmenį, neužklyptą nusikaltimo vietoje, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, teisinės valstybės principui, proporcingumo principui ir Konstitucijos 20 straipsniui.**

BPK 140 straipsnis numato, kad: „<...> 1. *Prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar kiekvienas asmuo gali sulaikyti asmenį, užklyptą darant nusikalstamą veiką ar tuoj po jos padarymo. Jei asmenį sulaiko ne prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas, apie sulaikymą tuoj pat turi būti pranešta policijai.*

2. Laikinas sulaikymas, neužklypus asmens nusikalstamos veikos padarymo vietoje ar tuoj po nusikalstamos veikos padarymo, galimas prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu tik išimtiniais atvejais, kai yra visos šios sąlygos:

²¹ Explanatory Report to the Criminal Law Convention on Corruption, p. 8/<https://rm.coe.int/16800cce441999>

1) paaiškėja, kad yra šio Kodekso 122 straipsnyje numatyti suėmimo skyrimo pagrindai ir sąlygos;
2) tuoj pat būtina suvaržyti asmeniui laisvę siekiant šio Kodekso 119 straipsnyje numatytų tikslų;
3) nėra galimybės šio Kodekso 123 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo.

3. Apie kiekvieną ikiteisminio tyrimo pareigūno ar kito asmens sulaikytą asmenį per įmanomai trumpiausią laiką turi būti pranešta prokurorui išsiunčiant laikino sulaikymo protokolo nuorašą.

4. Laikinas sulaikymas negali trukti ilgiau, negu tai būtina asmens tapatybei nustatyti ir būtiniems proceso veiksmams atlikti. Maksimalus laikino sulaikymo terminas yra keturiasdešimt aštuonios valandos. Jei šio straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais sulaikomas asmuo anksčiau procese buvo apklaustas kaip įtariamasis, laikinas sulaikymas gali trukti ne ilgiau kaip dvidešimt keturias valandas, prokuroro nutarimu šis terminas gali būti pratęstas iki maksimalaus laikino sulaikymo termino. Jei sulaikytam asmeniui reikia skirti suėmimą, jis ne vėliau kaip per keturiasdešimt aštuonias valandas turi būti pristatytas teisėjui, kuris šio Kodekso nustatyta tvarka išsprendžia suėmimo skyrimo klausimą. Laikino sulaikymo terminas skaičiuojamas nuo asmens faktinio sulaikymo nusikalstamos veikos padarymo ar kitoje vietoje <...>.“

Taigi, BPK 140 straipsnis numato sulaikymo taikymo galimybę ne tik užklupus asmenį jo daromo nusikaltimo vietoje, bet ir kitais pagrindais. Be to, BPK leidžia asmenį sulaikyti 48 valandoms nepriklausomai nuo to, ar jis buvo sulaikytas nusikaltimo vietoje ar kitu BPK numatytu pagrindu. Tuo tarpu Konstitucijos 20 straipsnio 3 dalis kalba tik apie asmens, sulaikyto nusikaltimo vietoje, sulaikymą 48 valandoms. Taigi, BPK 140 straipsnio 3 dalis, pareiškėjų nuomone, prieštarauja Konstitucijos 20 straipsnio 3 daliai.

Pažymėtina, kad pagal BPK nuostatas, sulaikymas nėra laikomas kardomąja priemone (BPK 120 str.). Nepaisant to, sulaikymas yra viena iš faktiškai labiausiai žmogaus teises varžančių procesinės prievartos priemonių, taikomų asmeniui ikiteisminio tyrimo metu. Asmens laisvė yra laikoma viena didžiausių asmens vertybių, ginama ne tik Konstitucijos, bet ir tarptautinių dokumentų – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnį, ES pagrindinių teisių chartijos 6 straipsnį ir kt. Nepagrįstas arba nepagrįstos trukmės sulaikymas taip pat gali pažeisti nekaltumo prezumpciją.

Galiojant BPK 140 str. įtvirtintam reglamentavimui gali būti sudaromos sąlygos piktnaudžiavimui šia procesine prievartos priemone, pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo metu taikomas sulaikymas gali

būti naudojamas kaip asmeninio ar politinio susidorojimo priemonė. Vien sulaikymo faktas pakenkia asmens reputacijai, sulaikyti asmenys neretai atsistatydina iš einamų pareigų, nors jiems vėliau jokie kaltinimai nepareiškiami arba jie vėliau išteisinami. Tai patvirtina, kad ši priemonė (sulaikymas) turėtų būti taikoma tik esant būtinybei, o ne automatiškai visiems asmenims, kurie įtariami galėję padaryti nusikalstamą veiką.

Nors viešai prieinamuose šaltiniuose nepateikiama statistika, kiek asmenų Lietuvoje kasdien ar kasmet yra sulaikoma pagal BPK 140 straipsnį ir kiek laiko jie praleidžia nelaisvėje, yra pagrindo teigti, kad sulaikymas Lietuvoje, tiriant nusikalstamas veikas, pasitelkiamas gana dažnai. Pavyzdžiui, pagal Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos (VGTP) tarnybos 2019 metų duomenis, laikinai sulaikyti pagal BPK 140 straipsnį iš viso 14 168 asmenys, kuriems skirti valstybės apmokami advokatai. Iš šių asmenų po 48 val. į teismą buvo atvedinti tik 2687 asmenys.²² Tikėta, kad skaičius sulaikytų asmenų, kurie turėjo savo, o ne valstybės apmokamą advokatą, yra dar didesnis.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje konstatuota, kad vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra konstitucinis proporcingumo principas, kuris reiškia, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti.²³

Kaip minėta, reikalavimas laikantis konstitucinio proporcingumo principo asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus bei konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teises priemones.²⁴

Taigi, paisant konstitucinio proporcingumo principo, tokios priemonės, kaip asmens sulaikymas, turi būti taikomos tik siekiant greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas, taip pat užkirsti kelią naujų nusikalstamų veikų padarymui. Šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir nevaržyti asmens, kuriam taikomos, teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, nei būtina siekiant nurodytų tikslų. Kitaip tariant, sulaikymas turėtų būti išimtinė priemonė ir trukti ne ilgiau, nei to reikalauja pats sulaikymo tikslas.

²² <http://vgtp.lrv.lt/uploads/vgtp/documents/files/Veiklos%20ataskaitos%20priedai%202019.pdf>

²³ Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d., 2013 m. vasario 15 d., 2013 m. gegužės 16 d., 2013 m. spalio 9 d. nutarimai.

²⁴ Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. nutarimas.

Tuo tarpu praktikoje pasitaiko situacijų, kuomet, pavyzdžiui, asmuo yra sulaikomas ne nusikaltimo vietoje, pagrindų kreiptis dėl kardamosios priemonės – suėmimo, nėra (ir dėl jų nesikreipiama), tačiau asmuo po apklausos be tikslo išbūna sulaikytas visas 48 val. Šie pavyzdžiai patvirtina, kad BPK 140 straipsnio nuostatos sudaro sąlygas nepagrįstai ir neproporcingai apriboti asmens laisvę, pažeidžiant konstitucines asmens teises.

Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad įstatyme nėra numatytas realus ir veiksmingas sulaikymo teisėtumo kontrolę užtikrinantis mechanizmas, kas taip pat kelia diskusijas ir pasipiktinimą visuomenėje.²⁵ Nors teoriškai yra galimybė apskusti neteisėtus ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus dėl nepagrįstai ilgo sulaikymo, tačiau toks skundas paprastai išnagrinėjamas jau praėjus maksimaliam galimam sulaikymo laikui. Taigi, apskundimo mechanizmas neužkerta kelio pačiam konstitucinės teisės į laisvę pažeidimui.

APIBENDRINIMAS IR PRAŠYMAI

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus argumentus, nurodytas Konstitucijos ir įstatymų normas, taip pat į konstitucinius teisinius principus bei sisteminių jų aiškinimą, akivaizdu, kad nurodytos teisės aktų nuostatos prieštarauja Konstitucijai.

Todėl, atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, kreipiamės į Žmogaus teisių komitetą prašome ištirti ir prireikus kreiptis į Konstitucinę teisumą ar:

- 1) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 226 straipsnio 1 ir 2 dalys ta apimtimi, kad kriminalizuoja bet kokią poveikį, o ne tik netinkamą poveikį bei siekį paveikti veikti teisėtai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo kylantiems konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams ir Konstitucijos 25 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 4 daliai ir 33 straipsnio 1 daliai;**
- 2) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 230 straipsnio 3 dalis, apibrėžianti valstybės tarnautojui prilyginamo asmens sąvoką, pagal savo turinį ir reguliavimo apimtį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo kylantiems konstituciniams teisėtų**

²⁵<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/remigijus-merkevicius-zinomo-instituto-laikino-sulaikymo-nezinomi-nenorimi-zinoti-aspektai-18-1328904>

lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams ir Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai;

- 3) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 230 straipsnio 4 dalis, apibrėžianti kyšį kaip bet koki nepagrįstą atlygį, pagal savo turinį ir reguliavimo apimtį neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, t. y. iš jo kylantiems konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, proporcingumo principams, Konstitucijos 31 straipsnio 4 daliai ir Konstitucijos 46 straipsnio 1 daliai;**
- 4) Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 140 straipsnio 4 dalis ta apimti, kuri leidžia sulaikyti 48 valandoms ir asmenį, neužklyptą nusikaltimo vietoje, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, teisinės valstybės principui, proporcingumo principui ir Konstitucijos 20 straipsniui;**